

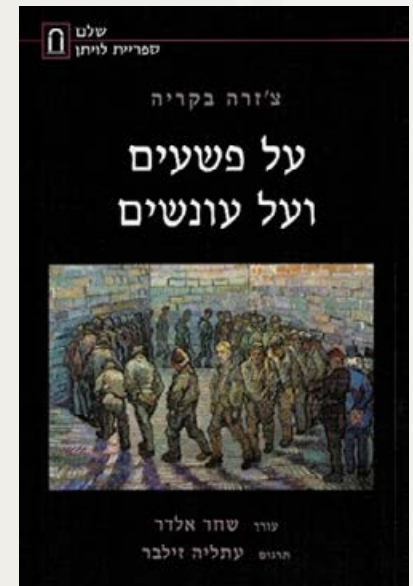
צ'זרה בקריה - "על פשעים ועל עונשים"

צ'זרה בקריה - על פשעים ועל עונשים (תרגמה מאיטלקית עתליה זילבר; עורך שחר אלדר) הוצאת המרכז האקדמי שלם - 115, 2018 עמ'

ספרו הקצר של צ'זרה בקריה, בשם 'על פשעים ועל עונשים' יצא לאור בשנת 1764, לפני קרוב למאתיים חמישים שנה. עד היום נחשב ספר זה כאחד הספרים המשפיעים ביותר על הענישה הפלילית המודרנית, אם לא המשפיע ביותר.

אלא שהנקודה הבולטת לקורא המודרני היא לכאורה חוסר החידוש שבו. קורא שאיננו מבין את ההקשר ההיסטורי, יכול לתמוה על הצלחתו של הספר. אחרי ככלות הכל מה שכותב בקריה נשמע הגיוני ומקובל. מקריאה ראשונית נראה שאיננו אלא חוזר על מה שידוע לכולם.

ניתן כמה דוגמאות להתייחסותו לחוק הפלילי. לטענתו החוקים צריכים להיות בהירים ופשוטים, ובמידה והם מעורפלים ואינם מובנים הרי זו רעה חולה. לא רק זו אלא שגם העונשים צריכים להיות חד-משמעיים ומובנים. בקריה טען כי "הסמכות הזאת לקבוע את העונשים אינה יכולה להימצא אלא בידי המחוקק... השופט אינו רשאי בתואנה כלשהי.. להחמיר את העונש שנקבע בחוק לאזרח

עברייין". מי מאתנו היה מעלה בכלל על דעתו אפשרות אחרת? אנו מסכימים באופן טבעי לדעתו כשהוא כותב "כל אזרח צריך להאמין כי יש ביכולתו לעשות כל מה שאינו מנוגד לחוק". לא רק זאת אלא שבקריה טען שהעונשים "צריכים להיות שווים לאזרח הראשון ולאזרח האחרון". או במלים פשוטות יותר, אין מקום לחוקים נפרדים לאצילים ולעשירים, והעבירות והעונשים חייבים להיות זהים לכלל האזרחים.

כשמדבר בקריה על העונשים, עמדותיו אף יותר מודרניות. הוא דורש כי העונשים יהיו מתונים לצורך הנדרש להרתעה, ולא יותר מכך. הוא טוען כי ביחס בין וודאות העונש לבין חומרתו, הרי הוודאות חשובה יותר מהחומרה. זאת משום שאם הוודאות נמוכה, העבריינים אינם חושבים אפילו על האפשרות כי ייתפסו. הוא מתנגד נחרצות לחקירה בעינויים שמטרתה השגת הודאה מהנאשמים. לטענתו, "זהו האמצעי הבטוח לחון את הרשעים החסונים ולהרשיע את החפים מפשע החלושים". בקצרה, אי אפשר לסמוך על הודאות שנגבו בעינויים. בקריה שלל לחלוטין את עונש המוות בנימוק שאיננו צודק, איננו יעיל, וגורם לאלימות בחברה.

בקריה התקומם ממעצרו של פושטי הרגל כערובה לתשלום חוב. הוא איננו רואה כל היגיון וצדק לעצור פושט רגל שהתנהג בהגינות ואיתרע מזלו. ובלשונו "פושט הרגל החף מפשע, שאחרי בדיקה קפדנית הוכיח לשופטים כי נושל מנכסיו בגלל מעשה רמיה של אחרים... או חוסר מזל... מאיזה סיבה ברברית צריך להשליך אותו לבית סוהר ולגזול ממנו את הטובה העצובה היחידה שנותרה לו, שהיא החירות העירומה?".

הבאנו רק מספר דוגמאות משלל דעותיו. המשותף לכולן הוא כי רעיונותיו מקובלים כיום למעשה בכל שיטות המשפט המודרניות. כשקוראים את דעותיו קשה מאוד שלא להסכים איתן, וגם אם הוא נוקט בעמדה פחות מקובלת, הרי דעתו הגיונית ויש לה על מה שתסמוך.

רעיונותיו מקובלים כיום למעשה בכל שיטות המשפט המודרניות. כשקוראים את דעותיו קשה מאוד שלא להסכים איתן, וגם אם הוא נוקט בעמדה פחות מקובלת, הרי דעתו הגיונית ויש לה על מה שתסמוך.

עובדה זו מראה בראש ובראשונה על הצלחת גישתו של בקריה, הצלחה שהביאה לכך שכולנו מסכימים עמו. אולם לא זה היה המצב בזמנו. ההיפך הוא. בכל הדוגמאות שהבאנו היה המצב הנוהג הפוך לחלוטין. בימיו, החוקים היו ידועים למתי מעט. לא מפתיע בהתחשב בעובדה שרוב האזרחים לא ידעו כלל קרוא וכתוב. לא רק זאת אלא שהחוקים היו שונים עקרונית לבני האצולה ולפשוטי העם. הראשונים קבלו יחס מועדף וטוב יותר שנומק בצורך 'להגן על כבוד המשפחה' שאותו אציל השתייך אליה. לסתם אנשים כמובן לא היה כבוד כזה. החקירה בוצעה בין השאר בעינויים שמן הסתם הניבו הודאות למכביר. הענישה הייתה אכזרית וקשה ולשופט היה שיקול דעת נרחב איזה עונש להטיל. למותר לציין שהענישה הייתה בדרנית ובני האצולה יכלו להתחמק ממנה, בניגוד לאזרחים רגילים. ניתן היה לעצור בעלי חוב ולעיתים גם את כל משפחתם עד אשר ישלמו את חובם. הם היו גם צריכים לשלם את דמי מאסרם ואם לא עשו זאת, לעיתים רעבו למוות (כפשוטו).

בקצרה, בקריה יצא חוצץ נגד כל הקיים והעלה רעיונות שונים לחלוטין ממה שנהג. דעתו הייתה כה לעומתית עד שהמהדורה הראשונה פורסמה בעילום שם. זאת מחשש הכנסייה הקתולית שגם עליה מתח ביקורת. ספרו אגב, נכנס לרשימת הספרים האסורים ע"י הכנסייה ושכן שם כבוד עד לביטולה המוחלט של רשימה זו. עצם העובדה שאיננו מוצאים כיום כל חידוש בדבריו, מראה על ניצחונו הברור והשפעתו המוכחת על תפיסת הענישה המודרנית. לא כולם הסכימו עם גישתו התועלתנית, אך דעתו עדיין שולטת, ובכמה נקודות התקבלה ללא עוררין.

בקריה עצמו השתייך למשפחת אצולה איטלקית, מכובדת (אך לא עשירה). את ספרו כתב בשנות העשרים שלו, כשהשתייך לחוג של אינטלקטואלים מקומיים במילנו. הספר התפשט פלאים ותורגם לאינספור מהדורות בכל לשונות אירופה.

בקריה יצא חוצץ נגד כל הקיים
והעלה רעיונות שונים לחלוטין
ממה שנהג. דעתו הייתה כה לעומתית
עד שהמהדורה הראשונה פורסמה
בעילום שם. זאת מחשש הכנסייה
הקתולית שגם עליה מתח ביקורת.

ראויה לברכה הוצאת המרכז האקדמי שלם שהוציאה אותו סוף סוף בתרגום עברי, ואין אלא להתפלא על כך שרק עכשיו תורגם. נציין שאת הספר מלווה מבוא ארוך ומפורט של פרופ' שחר אלדר העוסק לא רק בבקריה אלא בתיאוריות ענישה בכללותן.

מומלץ למי שרוצה לקרוא את אחד מכתבי היסוד בתיאוריה של הענישה.